

דון כאן בטענותיו של מוקד הינה המישגות המת-
חרות לו, ונתפנה לרון בקיצור נימרו בטענות
המרכזי של הספר. ואולם לפני שאנחנו עושים כן,
כדאי למקם, וגם זאת בקיצור נימרו, את החיבור
שלפנינו בין שאר החיבורים שהתפרסמו כאסתי-
טיקה בעברית.

אינטואיציה של קוראים

מאחר שמגמתו של מוקד הינה ההראות כי יש
להתייחס אל התכונות האמנותיות של יצירת
האמנות, כאל תכונות הנמצאות בה כאופן
אובייקטיבי, אך טבעי הוא שנסווג אותו תחת
אותה קורת יג עם דעותיו של עדי צמה, המאמין
כידוע כי חובה לפרש את הפוסקים המושמעים
על ידינו בעקבות קריאה של יצירות ספרות
והתבוננות בהיצגים חזותיים כלשהם, כטענות
שניתן לבדוק האם התוכן המובע בהן הוא אמיתי
או שיראי. כמו מוקד, מטרתו של צמה בין השאר
להראות כי התכונות האסתטיות המיוחסות על
ידינו ליצירות אמנות, אבל גם לעצמים שאינם
אמנותיים, הן תכונות שנמצאות בעצמים הללו
באופן אמיתי. לביסוס טענתו מפנה צמה את
תשומת ליבנו לתיאוריית התבניתית (הגשטאלט)
ובאמצעותה הוא מראה כי התכונות המיוחסות על
ידינו ליצירות אמנות הוות לתכונות הקובעות
את ערכן של תבניות הגשטאלט; יצירת אמנות
יפה על פי התיאוריה של צמה, היא יצירה אשר
תכונותיה עולות בקנה אחד עם התכונות
הקובעות את ערכו החיובי של הגשטאלט, כגון:
פשטות, מסוכנות, מורכבות וכו'. גם מבלי
להיכנס לכל פירוטי התיאוריה של צמה, ניתן
להשוות בין עמדתו לבין זו של מוקד, ההכרל
הבולט הניכר ביניהם, הוא שצמה מאשש את
הנחותיו התיאורטיות בעזרתם של מימצאים
מפריים מתוך הפסיכולוגיה התבניתית, בעוד
מוקד לעומתו מסתמך על מיומנותו כמבקר ועל
האינטואיציה של קוראים ושומעים רבים" (עמ'
109). אומנם מבחינה מעשית אין שוני בין האיני-
טואיציה של המבקר או צרכן האמנות המיומן,
לבין העמדה האנליטית של צמה, שהרי אין לצ'
מח ובוראי לא למוקד הכלים בדיוק מה באמת
היא אותו להעריך יצירה מסוימת כיצירה
בזקה ומעניינת, אבל כיוון שצמה מכסה את
טיעונו על מימצאים פסיכולוגיים של הגש'
טאלט, שהצביע על יחסיהם בין תחושת
נחת לבין תפיסתו של צורה של עולות תבנית
מסוימת, אין תימה שצמה נר זק בתכונות האס-
טטיות המסורתיות ואינו נתן דעתו לחומרים
המעשיים של האמנות: המטאפריקה, המצ'
לול, המימטיקה ודומיהן. מוקד, שכאמור אינו
מניח מצע אמפירי להנחותיו התיאורטיות, מת'
עלם כמעט לחלוטין מן האספקטים המסורתיים
של האסתטיקה ומבכר להתרכז בחומרים הממ'
שיים של האמנות. אין ספק שמחיר היותו של
המבקר אמפירי פוגם בטענותו של מוקד
לאובייקטיביות השיפוט האמנותי, וזו כנראה
הסיבה להכתרת הספר בכותרת המישגות: "מיתווה
לדגם אובייקטיביסטי מתון באסתטיקה".

על אף גישתו השיטתית השונה והימנעותו
מביסוס אמפירי, ייחשב מוקד ובצדק כמגן
בהצלחה על גישה אובייקטיבית של השיפוט
האמנותי. מבחינה זו הוא קרוב לברניקר,
שכספירו מבצע למדומה מוצע לנו, צרכני
האמנות, להתייחס אל החומרים האמנותיים
ולמושגים של הביקורת כאל פרוייקציה משול'
בת של שני מהלכים: המהלך האחד, שבאמצעותו
אנחנו קובעים את ערכה של מטאפריקה בשירה
או את מידת החיות והריאליזם בפרוזה, הוא על
ידי השוואתם של החומרים האלה לאמצעי התי'
אור המקובלים על דוברי לשון פלונית. על פי
גישה זו תגדל הערכתנו לאמן מסוים, ככל שהוא
מצליח לחרוג ובתוך כך גם להעניק לקונוציות
המושגיות המקובלות עלינו בלשון היום ימים
משמעויות חדשות ודרכי תיאור והתבטאות
חדשים. כך גם לגבי האמנויות החזותיות: ככל
שלמוצר האמנות נודעת השפעה חזקה יותר
המשנה את תפיסות הרגילות שלנו, תגדל
הערכתנו לאותו מוצר. המהלך השני, שגם לו
תרומה חשובה בקביעת ערכי השיפוט האמנותי
שלנו, מיוחס על ידי ברניקר ומוקד לז'אנרים
(סוגים) האמנותיים עצמם, ולהירארכיה הפנימית
שנוצרת בכל ז'אנר וכי מספר סופי של אמנים על
סמך כישורם למצות את המדיום האמנותי
העומד לרשותם. ככל שהמדיום מנוצל טוב יותר
על ידי אמן פלוני, הן בהשוואה לקונוציות המ'
קובלות את המימצע, והן בהשוואה למיצוריו המ'
די אמנים אחרים באותו ז'אנר, אך טבעי שגורד
את יצירתו כבעלת ערך עורף על פני יצירתם של
אמנים אחרים.

תעודה של בעל הנוסיון

אבל למרות קירבתו הרבה של מוקד לברניקר,

לא קשה להצביע על כמה נקודות שבהן הוא
חלוק עלינו. גם כאן לא ניכנס לכל הנקודות
המברירות ביניהם ונצטמצם רק בנקודה הבול'
טת, וככך, השוני העיקרי בין השניים, הוא שוני
שממנו ניגודים ההבדלים האחרים ביניהם, הוא
במטרות שכל אחד מהם הציב לעצמו. בעוד
כוונתו של מוקד בכתיבת הספר היא להציע
שיטה חדשה להערכתן של יצירות אמנות, שיטה
המייחסת כאופן אובייקטיבי את התכונות האמ'
נותיות ליצירות אמנות, נצטמצם בעצמו, במעט ברניקר
להתייחס אל ההיבט הנורמטיבי של האמנות;
וואת כדי לבקר מצד אחד ולהציע, מצד שני,
הגדרות חדשות ומדויקות יותר למושגים כגון:
ריאליזם אמנותי, מדיניות הביצור, האשליה האס-
טטית ודומיהם. נקודה נוספת שמבדילה בין
השניים וראויה אף היא לציון כאן, היא שלברניקר
אין בכלל יומרות לקביעת הגדרות אובייקטי'
ביות ואמיתיות למושגי הביצור, שאשליה לעיל,
והוא מצמצם את טיעונו לתיאור התגבשותם של
המושגים הללו ולשונות הרבה שיש לאלה אצל
תיאורטיקנים בעלי תפיסות שונות.

לסיום, הבה נחזור אל הספר עצמו ונסה
לשרטט את מהלך הטיעון המרכזי שלו. כפי
שכבר נירמו לא אחת על ידינו, מטרתו של מוקד
להוכיח כי התכונות האמנותיות, כגון: מיקצב,
מטאפריקה, עולם תכונות, מורכבות של יצירות
אמנות, הן כולן תכונות של יצירות אמנות
הנימצאות כאופן ממשי במוצרים האמנותיים
עצמם, ושבעזרת חושי התפיסה שלנו אנחנו
מסוגלים לקלוט אותן. טיעון נוסף הצמוד לז'
שאותו מנסה מוקד לאשש, גורס כי את התכונות
הללו ניתן לשבח במערכת היירארכית מסוימת
בתוך ז'אנר נתון, כלומר: אפשר להראות כיצד
תכונה מסוימת, נגיד מטאפריקה, מגולמת בידי
משורר אלמני טוב יותר מאשר אצל משורר
פלוני. על ההבחנות הללו עומד מוקד בעיקר
בחלק הראשון של ספרו, המוקדש ברובו הגדול
לבחינות התיאורטיות בעזרתן אנו קובעים את
המסגרת האמנותית המכוננת את התכונות
האמנותיות. חלקו השני של הספר יועד על ידי
מוקד להדגמת הטיעונים התיאורטיים של החלק
הראשון, וכאן מתחוו לנו כיצד אנחנו מדרגים
את ההירארכיה של טיב המטאפריקה, המיקצב,
החידוש הלשוני וכו', כל זאת על רקע רחית
התפיסה הרלאטיבית הקובעת את ערכן של
התכונות האמנותיות תוך תלות תיאורית. בחלק
השלישי של הספר מבקר מוקד מישגות אסת'
טיות ואמנותיות רווחות, התולות את השיפוט
האמנותי בהתייכויות אונטולוגיות ואפיסטמו-
לוגיות מסוימות, או, מנגד, בהתייכויות סוציו-
לוגיות ופסיכולוגיות. בתוך כך מטיל מוקד ספק
ביכולתן של התיאוריות האופנתיות היום
להמציא הסבר סביר לשיפוט האמנותי, וכאן
מפנה מוקד את תשומת ליבנו בעיקר לזרמים
כגון ה"פוסט-סטרוקטוראליזם" וה"דהיקונס-
טרוקטיביזם".

עוד הערה אחת על ערכו של הספר. לסיפרו
של מוקד חשיבות רבה לקהילת האסתטיקנים
בארץ, כי זו הפעם הראשונה שמתפרסם ספר
שהוא כולו תעודה של בעל הנוסיון עצמו. מעלתו
הנוספת של החיבור היא בפרישת מישגות אובייק'
טיביות שאיננה נשענת על עדויות אמפיריות,
אלא היא פרי של אינטואיציות רגישות שעמדו
היטב במבחן לאורך תקופה ארוכה. מבחינה זו,
לא רק שמוקד מוצא את מקומו לצידו של צמה,
אלא הוא מצליח כמדומה להעמיד את האס-
טיקה על יסודות המדויקים עצמו, ובכך הוא הופך
את טיעונו שלו לעדות האמפירית הרלוואנטית
לשיפוט אמנותיים, בלא להידרש לעדויות
שאינן ממין העניין.

ברוך בליך

• אונטולוגיה: העיון הפילוסופי ביסודם של
דברים וכן בקיומם כשהוא לעצמו. אפיסטמו-
לוגיה: תורת ההכרה, העיון הפילוסופי בדרכי
ובפרספי ידענותו את הדברים.

• מימטיקה: חיקוי המציאות או הדמיות
לחומרים נטולים מן המציאות. אמפירי: שאוב מן
הנוסיון החושי.

תיאטרון

סינים סינים

סינים סינים
מאת מאריי סיסגל
תרגום ובימוי: ניקו ניתאי
תיאטרון הסימטום, יפו העתיקה
מי שחשקו נפשו בסינים לא יצטרך מעתה
לפנות אל הציגה טאון" של המיסעדות הסיניות

שלנו או להרחיק ללונדון, לנו יורק או לסיני
הרחוקה.
תיאטרון הסימטום ביפו העתיקה — תי'
אטרון קטן ובלתי-ממוסד — מעלה בימים אלה
את המחזה סינים סינים מאת המחזאי
האמריקאי מאריי שיסגל (הכתבנים, הנמר,
אהבהבה, חלונות). העלילה מתרחשת בנייר
יורק, בשכונה היהודית הכשרה ובעלת המוניטין
הסיפרותיים, ברוקליין.

בברוקליין זו שבכאן שוכנת לה מכבסה סינית
בודדת אשר לבעליה בן יחיד, צ'סטר, שאינו דומה
כלל להוריו הסינים. צ'סטר גדל בברוקליין מתוך
שאיפה להשתייך לסביבה ולהידמות לתושביה
האחרים. כך הוא מתחיל להתבניין לעצמו את
ולחשוד שהוריו ה"הגריים" אינם הוריו האמ'
תיים. הוא מאמץ לעצמו זהות גנובה, אינו מחויק
מעמד בשום מקום עבודה, ואת התיקווה היחידה
לתיקון נפשו הוא רואה בבחירת גינזווייס עם
גלדיס היהודיה והצטרפות למשפחתה, משפחת
הופמן, אשר גם לה אין הוא מגלה את זהותו
האמיתית. מכאן מתפתחת שרשרת בלתי-פוסקת
של הסתבכויות קומיות המוליכות אל סוף מפתיע
ובלתי-צפוי, שאותו כמובן לא אגלה כאן...

סינים סינים חושף את עולמם הבעייתי של
מהגרים המבקשים להשתלב בחברה השלטת ועם

מיקצת מלשונו.
המישחק מעולה. לציון מיוחד ראויים נטע
פלוצקי (משרתם של שני אדונים, ראשומון,
מילכוד 22, אידיט ועוד) ושישי סעד (נטל,
רביזור, ייסורי איוב, הוצאה להורג, זהבה
ושלושה בעליה — פסטיבל עכו, שמור על
הסוסים שלך — הצגת-יחיד, ועוד). מישחקו
של סעד משכנע ומהוקצע. כניסתו לעורו של
המהגר הסיני מפתיעה בשלימותה.

ניקו ניתאי עשה כאן עבודת בימוי נקייה
ויסודית, שבה נחוצה להצגה המתכוננת לעסוק
במשך כל העונה הקרובה בסינים, רק סינים.

ציפי שחרור

זנבין

כמינהגו בקודש (ובחול) הגיע גם ביום שישי
שעבר-עליו-לטובה צוות ויקני חיפה לשמיעת
החובה השבועית של שלמה ארצי non-stop
(בכית הקפה על הכרמל שבו הוא מתכנס
מושמעים רק שני סירטי טיפ, שניהם של ארצי:
כשהשני נגמר חוזר ופוצח הראשון). מיששו
התלונן שהוא סובל מ"hangover והכל תמהו על
שמילה כה חיונית לצורכי חג הפורים ושמות
אחרות עוד לא מצאה לה תאומה עברית.

סינים, סינים: עיריית שלג, ששי סעד, נטע פלוצקי, גיל אלון

אבל אחד החכמים זכר משנותיו התלאיביות
שיונתן רטוש דווקא חידש זנבת אלא שהמילה
לא נתקבלה בציבור. עכשיו עמד המשורר יעקב
אורלנדו הוציע לשתור, כלשונו שירת (על
מישקל גיורת), כלומר, הארית, מה שנשתיר
רשתיה. מילה נאה לכל הריעות, אף כי שתויים
יתקשו בלי ספק לבטאה. שמעון ישראלי, עוד
אחד מפני חיפה, הציע לעומת זאת ל"שרדמש",
שהוראתו: שריר אמש, זכר להורבן השתיני לזלל
אמש.

שתי ההצעות הובאו להצבעה והתקבלו במ'
הירות אלקוהולית. אראו הצטרף לחלוצי הלשון
דני פריזר מירדענו, שהוא וטרינאר במיקצועו
האזרחי, והציע המיאהו (שלונסקי היה אוהב את
זה), כלשונו המיה רמיהו. להוכיכם ש'
hangover שמו בגרמנית Katzenjammer
שהוראתו המילולולולית ילל חתולים.
יהוראי אחד שנודמן לשולחן הצביע על
מקומה המרכזי של השתייה בעולם האשר וציטט
את המושג העתיק אבדהשתייה אשר ממנה
נשתה העולם, כמו שנאמר במקורותינו. אבל
הכמים גדולים נודעו כי הכוונה במושג זה
דווקא לאבני כליות, כדרך שד"ר רנטגן הוא
הבוהן כליות ולב, ואילו אבן השתייה או השתיינים
היא דווקא אבדהחכמים, אבדהעור או אבך
התועים — הכל לפי כמות וטיב המשקה שיוורד
הדרייבטן.

מכאן עברה השיחה לאופציה הגרענית
(פיסתוק חלבי, בוטנים, גרעינים וכו') והכל החלו
גורסים גירסה רינקותא בעסק גדול. עד שנזכר
שמעון ישראלי שיום אחד התלונן בקפה כסית
(תלאביב, כי לעורקו קול ישראל
יש הסתיידות עורבים. מצא התיודון חן
כאוני אורי אבנרי, עורקו של העולם הזה
שישב לשולחן והעתיקו למדור פסוקו שהיה לו
אותם ימים. ראה הבחור והוצערו הסתיידות
עורבים ונבחר להסתידות עורקים".
כאו הקוראים לשמעון ישראלי בטרניה: הס'
תיידות עורקים... גם כן בדיחה...
ללמדך שאפילו בדיחה טובה וקוקה לועץ
טוב.

פורים שמח:
ז. עצער